

KIELEMME KÄYTÄNTÖ

Numeraalien oikeakielisyyksymyksiä

Toisinaan joudutaan pitkäkin numeraalit merkitsemään kirjaimin, mutta niiden jakamisessa sanoiksi on horjuvuutta. Eri kielioppienkin ohjeet eroavat toisistaan. Setälän Suomen kielioppi (14. painos, 1948, s. 90—93) ei anna mitään yksityiskohtaista sääntöä, vaan tyytyy viittaamaan esimerkkeihinsä. Niistä voi lukea sen periaatteen, että tuhansien ja satojen jäljessä on sananväli, paitsi jos kyseessä on yksi tuhat tai yksi sata: *kaksituhatta kaksisataa yksi, kaksisataa kolme*, mutta *tuhatyksi, tuhatkolmesataa kuusikymmentä*. Kymmenien jäljessä taas on toisissa esimerkeissä sananväli, toisissa ei: *neljätohatta viisisataa kuusikymmentä viiden* (s. 93), mutta *satakaksikymmentäyksi, viidessadas kuudeskymmenesyhdes* (s. 92). Setälän — Niemisen Suomen kielen oppikirja (8. painos, 1954, s. 145) on vielä johdonmukaisemman erilleen kirjoittamisen kannalla: »Yhtyneitä lukusanoja on johdonmukaisinta kirjoittaa siten, että tuhat-, sata-, kymmen- ja yksikköluku muodostavat eri sanan, paitsi sellaisissa luvuissa kuin *yksikolmatta*, joissa yhteenkirjoittaminen on luonnollista jälkiosan vaillinaisuuden vuoksi.» Samanlainen ohje on kirjan äskettäin ilmestyneessä 14:nnessä, Aulis Ojajärven uudistamassa painoksessa (1964, s. 159—160). Samansisältöisen ohjeen antaa myös Saarimaan Kielenopas (4. p., 1958, s. 41), joskin kirjan esimerkeissä on hieman epäjohdonmukaisuutta: *kaksisataa viisikymmentä kuuden*, mutta *kaksimiljoonaa kolmesataa kaksikymmentäviisine tuhansine* (mts. 40).

Penttilän Suomen kieliopissa (2. p., 1963, s. 69) ei suositella numeraalien jakamista näin pieniksi osiksi, vaan ehdotetaan, että tuhatta suuremmat kirjai-

min kirjoitettavat moniosaiset lukusanat jaettaisiin ryhmiksi tuhansien ja satojen rajaa myöten, esim. *seitsemänkymmentäviisituhatta viisisataaviisikymmentäneljä*. Penttilä lisää, että *miljoona* »sanannuotojen esiintymien» kirjoittaminen erikseen on tavanomaista, esim. *kaksi miljoonaa viisisataatuhatta*. Ristiriidassa edellä mainitun suosituksen kanssa tuntuisi olevan kirjoitustapa *kaksitoistatuhattaviisi* (mts. 69), mutta ehkä perusteena on tämän lukusanan suhteellinen lyhyys.

Kielenkäyttäjä ei tietenkään kovin usein joudu tämän pulman eteen, koska pitkät lukusanat useimmiten merkitään numeroin. Siitä huolimatta olisi hyvä, jos voitaisiin sopia yhtenäisestä käytännöstä. On syytä tähdentää sitä, että tässä on kysymys nimenomaan sopimuksen asiasta; mitään suositelluista periaatteista ei voi leimata sinänsä virheelliseksi. Periaatteelliselta kannalta olisi täysin mahdollista kirjoittaa pitkätkin numeraalit yhdyssanoiksi, kuten Penttilä huomauttaa (mts. 69), mutta käytännöllisistä syistä on epäilemättä parempi sopia niiden jakamisesta lyhyemmiksi sanoiksi. Kun kielemme yleiset oikeinkirjoitusperiaatteet eivät anna tässä kohden mitään sitovaa ohjetta, on mielestäni kaikkein tärkeintä, että säännön muistaminen ja soveltaminen on helppoa ja että sen mukaiset kirjoitusasut ovat havainnollisia. Näihin näkökohtiin perustuu se ehdotus, jonka seuraavassa esitän ja jonka olen mm. Turun kesäyliopistossa pitämälläni luennoilla esittänyt jo useita vuosia sitten. Se sääntö, jota ehdotan, on lähellä Penttilän suositusta, mutta vielä hieman yksinkertaisempi ja johdonmukaisempi.

Merkitessämme lukuja numeroilla olemme tottuneet jaksottelemaan ne lopusta lukien kolmen numeron ryhmiin, esim. 1 234 567 891. Eikö samaa ryhmitelyä voitaisi sellaisenaan seurata myös kirjaimia käytettäessä? Kirjoitettaisiin siis: *miljardi kaksisataakolmekymmentäneljämiljoonaa viisisataakuusikymmentäseitsemäntuhatta kahdeksansataayhdeksänkymmentäyksi*. Tämä olisi looginen kirjoitustapa siinäkin suhteessa, että jokainen näin saatu erillinen sana ilmaisee kokonaisuuden, joka on lisättävä sitä edeltävään kokonaisuuteen. Jos korvaamme jokaisen sanan erikseen numeroilla, saamme seuraavan selvän tuloksen: 1 000 000 000 + 234 000 000 + 567 000 + 891. Jos sen sijaan kirjoitetaan esim. *miljardi kaksisataa kolmekymmentäneljä miljoonaa viisisataa kuusikymmentäseitsemän tuhatta kahdeksansataa yhdeksänkymmentäyksi*, on joukossa sellaisia sanoja, jotka eivät edusta mitään lukuun sisältyvää kokonaisuutta.

Ehdottamani kirjoitustavan ainoa varjopuoli on nähdäkseni se, että sanat joskus tulevat melko pitkiksi, mutta tämä on mielestäni sittenkin pienempi paha kuin se havainnollisuuden ja johdonmukaisuuden väheneminen, johon sanojen katkominen vielä lyhyemmiksi johtaisi. Valitsemani esimerkki oli sitä paitsi tässä suhteessa mahdollisimman epäedullinen. Keskimäärin sanat jäisivät lyhyemmiksi, esim. *kaksimiljoonaa satakolmetuhatta viisisataa* (2 103 500), *neljäkymmentäkuusituhatta kaksisataaviisikymmentä* (46 250), *satakaksituhatta neljäkymmentä* (102 040).

*

Suomen lukusanat ovat taivutettuina kovin pitkiä ja hankalia. Jos seurataan vanhaa täydellistä taivutustapaa, niin esim. *2384:nnessä* on luettava *kahdennes-*

satuhanneudessa kolmannesasadannessakahdeksanneskymmenennessäneljännessä. Tällaisen hankaluuden takia on jo pitkän aikaa sallittu sellainen (kansan kieleen perustumaton) menettely, että vain viimeinen osa taivutetaan, kun taas muut osat ovat taivuttamatta, yksikön nominatiivissa.

Tästä periaatteesta on oltu yksimielisiä, eikä asiaan olisi aihetta puuttukaan, ellei parissa viime aikoina ilmestyneessä kieliopissa olisi annettu periaatteen soveltamisesta ohjeita, jotka hieman poikkeavat aikaisemmista. Penttilän Suomen kieliopissa (2. p., 1963) on tätä seikkaa koskevien ohjeiden yhteydessä s. 210 mm. seuraava esimerkki: »*kahdessadaskolmaskymmeneskolmas* (= *kaksisataakolmekymmentäkolmas*): gen. -nnen : part. -tta». Tästä saadaan taivutustapa *kahdessadaskolmaskymmeneskolmannen* : *kahdessadaskolmaskymmeneskolmatta*. Nominatiiviin jätetyt osatkin ovat siis *j ä r j e s t y s l u v u n* nominatiivissa. Jos yleensä hyväksytään se Penttilän »hieman väkivaltaiseksi» sanoma menettely, että vain viimeinen osa taivutetaan, ei ole mielestäni mitään syytä jäädä sillä tavoin puolitiehen, että edellisiinkin osiin kuitenkin liitetään järjestysluvun tunnus. Pitäisin siis kiinni aikaisempien kielioppien suosittelemasta taivutustavasta: *kaksisataakolmekymmentäkolmannen*, *kaksisataakolmekymmentäkolmatta*.¹

Setälän — Niemisen — Ojajärven Suomen kielen oppikirja (14. p., 1964) taas poikkeaa toisella tavalla aikaisemmista ohjeista. Siinä on (s. 159) mm. esimerkki *seitsemäntuhatta neljäsataa kahdeksankymmenellä* (7 480:llä). Tämän mukaan olisivat oikeita sellaisetkin muodot kuin *kolmesataakuusikymmenennessä* (= 360:nnessä), *kaksituhatta neljäsadaksi* (= 2 400:ksi). Kun luvussa *kahdeksankym-*

¹ Kielioppinsa 2. painoksen liitteen sivulla 14 Penttilä esittää sellaisen aivan uuden ehdotuksen, että ordinaalilukusanoissa »vain viimeinen osa olisi järjestyslukusanan muoto, kaikki muut osat olisivat vaihtumatta kardinaalilukusanan gen.-muotoja», siis esim. *kolmenkymmenenkuudennelle*. Ehkä Penttilä on oikeassa sanoessaan, että tämä olisi vähemmän töksähtävä ilmaus kuin *kolmekymmentäkuudennelle*, mutta varmaan olisi kovin vaikeata saada kielenkäyttäjät tottumaan tällaiseen taivutustapaan ja muistamaan, että se koskee vain järjestyslukusanoja (siis esim. *viidensadanneljäkymmenenkolmannelta*, mutta *viisisataaneljäkymmentäkolmelta*).

mentä ja muissa vastaavissa osat ovat määrite- eivätkä rinnastussuhteessa toisiinsa, tuntuu minusta liian luonnottomalta jättää edellinen niistä taivuttamatta. Tähänastisten (myös Penttilän kieliopin) ohjeiden mukaan on katsottu esim. *kahdeksankymmentä* sellaiseksi kokonaisuudeksi, joka on aina taivutettava kokonaisuutena. On siis taivutettu: *seitsemäntuhatta neljäsataakahdeksallakymmenellä, kolmesataakuudennestakymmenennestä, kaksituhatta neljäksisadaksi*.

Mielestäni ei olisi syytä kummassakaan suhteessa luopua tähänastisista selvistä ja johdonmukaisista ohjeista, jotka on esitetty mm. Setälän Suomen kieliopissa (14. p., 1948, s. 93): »Pitkissä sekä perus- että järjestysluvuissa noudatetaan usein sitä menettelytapaa, että vain viimeinen osa taivutetaan (peruslukuina tai järjestyslukuina), muut osat ovat (peruslukuina) yks. nominatiivissa, esim. 4 560:n *neljätuhatta viisisataa kuudenkymmenen*, 4 565:n *neljätuhatta viisisataa kuusikymmentä viiden*, 3 243:n *kolmetuhatta kaksisataa neljäkymmentä kol-*

manneren.» Kuten esimerkit osoittavat, niin luvun numeroosan päättyessä yhteen tai useampaan nolnaan katsotaan taivutettavaksi osaksi koko se osa, joka alkaa viimeisestä nolliä edeltävästä numerosta.

*

Haluan vielä lisätä erään lukusanojen käyttöä koskevan yleisluonteisen huomioni. Hämmästyttävän monille suomalaisille ylioppilaillekin tuntuu lukusanojen oikea taivuttaminen olevan ylivoimainen asia. Luulenpa, että monet heistä osaavat virheettömämmin käytellä jonkin vieraan kielen kuin äidinkielen lukusanoja. Yksi syy siihen, ettei äidinkielen opetuksessa ilmeisestikään ole riittävästi kiinnitetty huomiota numeraaleihin, lienee se, ettei taitamattomuus niiden käyttelyssä yleensä paljastu kirjallisissa harjoituksissa (ei myöskään ylioppilasaineissa), sillä niissähän ainakin pitkät luvut tavallisesti merkitään numeroin. Selvää kuitenkin on, että hyvään äidinkielen taitoon kuuluu taito käyttää lukusanojakin virheettömästi.

OSMO IKOLA